

**Programma van maatregelen bij Archeologienota:
Noorderveld 34, Brecht
(prov. Antwerpen)**

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, maart 2022

Titel

Programma van Maatregelen bij
Archeologienota:
Noorderveld 34,
(prov. Antwerpen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Ontwikkelaar

Projectcode

2022C172

Plaats en datum

Borgerhout, maart 2022

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport, 135

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding	5
3. Synthese en onderzoeksvragen.....	6
4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	9
5. Programma van maatregelen.....	9

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Brecht, Noorderveld 34
(22-BRE/NOO-2022C172)

Ligging

Antwerpen, Brecht,
Noorderveld 34

Kadastrale gegevens

Brecht 5:
Afdeling St-Job-In-'T-Goor: Sectie A
Perceelnummers: 1W30, 1Y30, 1E45, 1D45

Bounding Box

X162959,3 Y221809,8
X163023,3 Y221842,8
X163047,2 Y221801,2
X163064,0 Y221811,2
X163069,2 Y221802,8
X162994,6 Y221756,5

Projectcode

2022C172

Opdrachtgever

Ontwikkelaar

Contactpersoon opdrachtgever

Zie privacy-fiche

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research
& Consultancy.

Erkend archeoloog

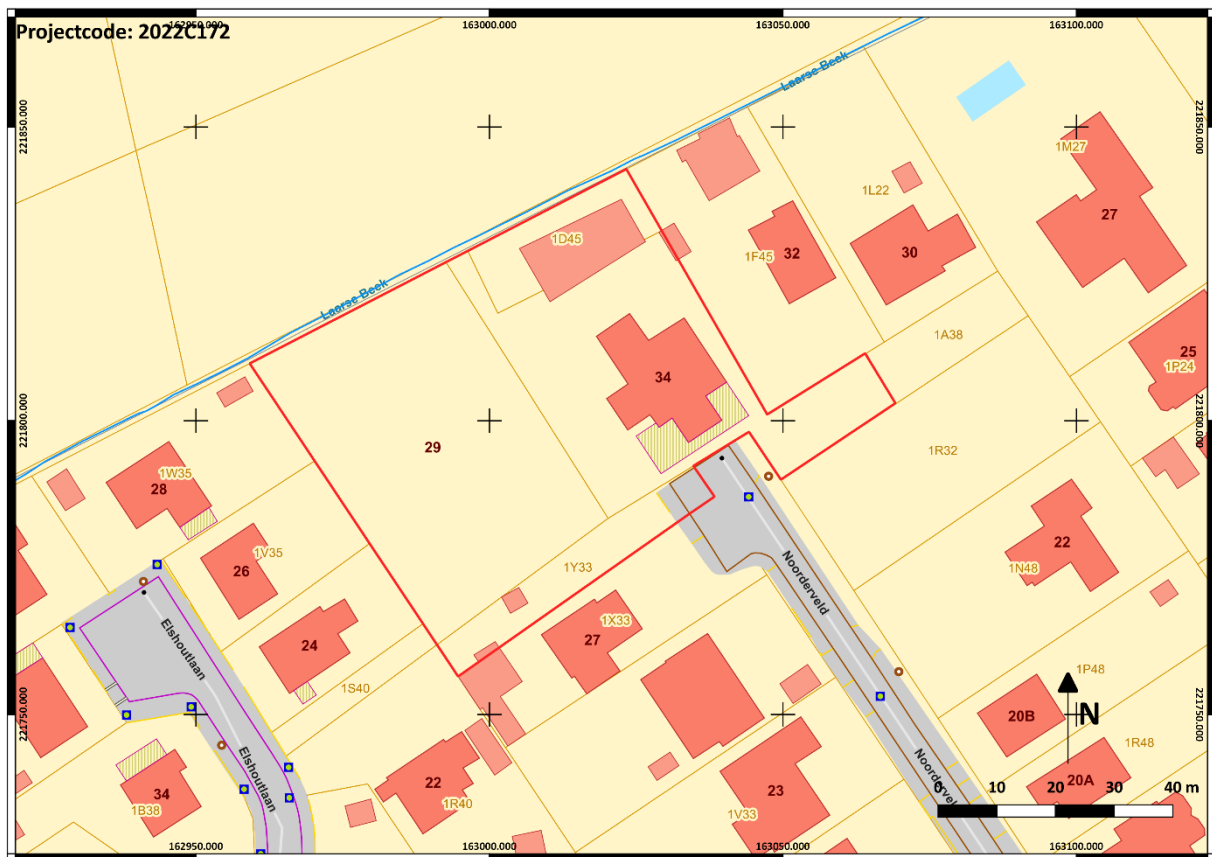
Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Guldensporenstraat 143

2140 Borgerhout

Geplande ingreep

Verkavelingsaanvraag, bouwen woningen en aanleggen
nutsvoorzieningen

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied in rood (1/500)

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. De melding werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en is

gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

Het oostelijke deel van het terrein ondergaat geen wijzigingen.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Bureauonderzoek, archeologienota.

2. Inleiding

Doel van dit bureauonderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een geplande verkavelingsaanvraag te Brecht, Noorderveld 34. In deze archeologienota wordt via een bureauonderzoek nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Het projectgebied wordt in eerste instantie binnen een grotere context geplaatst. Vervolgens wordt nagegaan wat de recente gebruiksgeschiedenis van het projectgebied is en wat hiervan de mogelijke impact was op perceelsniveau. Tevens wordt de mogelijke impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologische potentieel besproken. Op basis van alle voorhanden zijnde gegevens wordt vervolgens een programma van maatregelen voorgesteld.

3. Synthese en antwoord onderzoeksvragen

Op basis van de beschikbare bodemkundige, historische, cartografische en archeologische gegevens over het projectgebied en zijn ruimere omgeving kan gesteld worden dat de ruime regio reeds vanaf de steentijden door mensen werd gefrequenteerd. Ook gedurende de metaaltijden was de ruimere regio geliefd, getuige de aanwezigheid van grafheuvels in de ruimere omgeving van het projectgebied. Gegevens omtrent de Romeinse periode ontbreken vooralsnog. In de middeleeuwen lijken de activiteiten in de omgeving af te nemen. In de ruimere omgeving vinden we aanwijzingen omtrent de vroegmiddeleeuwse periode afkomstig van de vondst van een gouden Merovingische munt uit de 7de eeuw. Tevens begon een gedeeltelijke ontginning van de heide vanaf de 12de eeuw. Getuige hiervan is de Grote Vraaghoeve die zich op enige afstand van het projectgebied situeert. Echter kan op basis van cartografische bronnen besloten worden dat het projectgebied tot in de tweede helft van de 20ste eeuw onbebouwd bleef. Op de kaart van Ferraris en op de beschikbare 19de- en 20ste-eeuwse cartografische bronnen blijkt dat het terrein met heidevegetatie begroeid bleef. De Laarse Beek, ten noorden van het projectgebied, verschijnt vanaf de 19de eeuw op de kaarten en kan beschouwd worden als een menselijke creatie met het oog op het ontginnen van dit nattere stuk in het heidelandschap ten behoeve van de aanplanting van dennenbossen. Vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw en in de loop van de 21ste eeuw onderging het projectgebied en zijn onmiddellijke omgeving belangrijke wijzigingen met de ontwikkeling van een verkaveling ter hoogte van en in de directe omgeving van het terrein. Op basis van luchtfotografische opnames kan gesteld worden dat de ondergrond ter hoogte van het terrein, en eventueel aanwezige archeologische resten, gedeeltelijk tot grotendeels werden verstoord door het oprichten en slopen van verschillende constructies en ten gevolge van het aanleggen en verwijderen van verhardingen en wegenissen.

Het projectgebied is gelegen in heidelandschap gekenmerkt door droge zones en de aanwezigheid van vennen en moerassen. Zulke landschappen waren reeds vanaf de steentijden erg geliefd bij mensen in het verleden gezien de gunstige omstandigheden. Echter zijn er geen aanwijzingen voor een specifiek hogere aantrekkingskracht met betrekking tot het eigenlijke projectgebied. Mogelijk bevonden er zich in de omgeving van het projectgebied, zeker voor de prehistorische mens, aantrekkelijkere vestigingszones dicht bij vennen en op zogenaamde gradiëntzones. Het is echter niet eenvoudig om te achterhalen waar de vennen zich situeerden. Op basis van de kaart van Ferraris blijken de dichtstbijzijnde vennen of moerassige zones zich te situeren op ruim 1000 meter van het projectgebied. Ter hoogte van het projectgebied is bovendien geen gradiëntzone aanwezig. Aan de hand van archeologische gegevens blijken de dichtstbijzijnde aangetroffen aanwijzingen in verband met menselijke activiteiten in de steentijden zich te situeren op ongeveer 2000 meter van het terrein.

Binnen het projectgebied worden natte podzolbodems gekarteerd op de bodemkaart van Vlaanderen. De natte zandbodems hebben een duidelijke ijzer en/of humus B horizont. De quartaire sequentie binnen het projectgebied valt binnen profieltype 22. Dit betekent dat er zich geen Tardiglaciale of Holocene afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie bevinden. Dit impliceert dat het niveau van het maaiveld/loopvlak sinds het Weichseliaan nagenoeg hetzelfde is gebleven.

Na studie van de tot op heden beschikbare plannen kan gesteld worden dat het eventueel aanwezige bodemarchief binnen het westelijke deel van het projectgebied een bijkomende vernieling wacht ten gevolge van de geplande verkaveling. De eigenlijke bouwzones en de onmiddellijke omgeving ervan worden volledig bedreigd. Ook de eventuele heraanleg van de tuinzone kan extra schade veroorzaken. Immers kan verwacht worden, gezien de geologische ontwikkeling, dat er binnen het projectgebied slechts een dunne A-horizont aanwezig is. Binnen het projectgebied is immers tot de 20ste eeuw allicht steeds heide aanwezig geweest.

Samenvattend kan gesteld worden dat het projectgebied sinds het Holoceen steeds onder heide lag tot het midden van de 20ste eeuw. Gezien het feit dat archeologische resten zich net onder de oppervlakte bevinden, zullen de in de 20ste en 21ste eeuw uitgevoerde bodemingrepen een negatieve impact hebben gehad op eventueel aanwezige archeologische resten. Op basis van luchtfotografische opnames uit de 20ste en 21ste eeuw kan gesteld worden dat de door de bouwplannen bedreigde westelijke zone van het terrein reeds verschillende verstoringen heeft ondergaan door het oprichten en slopen van constructies en de aanleg en het verwijderen van verhardingen en wegenissen. Hieruit concluderen we dat de kans dat er zich binnen het terrein nog intacte archeologische resten bevinden met een hoog potentieel op kennisvermeerdering eerder klein is aangezien er slechts een zone van plusminus 1100m² niet blijkt te zijn verstoord in de laatste 70 jaar. Gezien de reeds aanwezige verstoringen binnen het te ontwikkelen deel van het projectgebied raden we aan geen bijkomende archeologische onderzoeken uit te voeren in het kader van de geplande verkaveling. Immers is de kans dat er zich binnen het projectgebied nog intacte archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering bevinden naar onze mening erg klein.

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Fysisch-geografisch gezien, behoort Sint-Job-In-'T-Goor tot de Noorderkempen. Het landschap heeft een vlakke dekzandtopografie waarbij het voornaamste reliëf bestaat uit oost-west lopende microcuesta, met een steile zuidhelling en een zachte noordhelling, die wordt gevormd door kleirijke lagen uit de Groep van de Kempen. Het microreliëf wordt vooral bepaald door eolisch afgezette duinen en het Pleistocene alluviale kreeklandschap. Globaal komen vooral NW-, ZW- en W-gerichte hellingen voor naargelang de dominante afzettingsrichting. Binnen het projectgebied bevinden er zich geen

Tardiglaciale of Holocene afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Dit impliceert dat het niveau van het maaiveld/loopvlak sinds het Weichseliaan nagenoeg hetzelfde is gebleven.

Het projectgebied heeft tot de 20ste eeuw onder heide gelegen. In de tweede helft van de 20ste eeuw werd bebouwing opgericht. Sindsdien werden verschillende constructies, verhardingen en wegenissen opgetrokken en weer verwijderd. Dit heeft er allicht voor gezorgd dat de oorspronkelijke bodemopbouw binnen het terrein grotendeels werd verstoord. Immers bevinden zich binnen het projectgebied geen Tardiglaciale of Holocene afzettingen en lag het gebied geruime tijd in heidelandschap.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

Binnen een straal van 1000 meter rondom het projectgebied situeren zich enkel archeologische relictten uit de nieuwe en nieuwste tijd. Binnen een straal van 2000 meter bevinden zich tevens enkele schaarse oudere resten uit de steentijden, de Merovingische periode en de late middeleeuwen.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

Op basis van de beschikbare bronnen kunnen we concluderen dat het projectgebied allicht geen cultuurhistorische resten bevat. Het terrein werd pas in de tweede helft van de 20ste eeuw in gebruik genomen en lag tot dan onder heide.

De kans dat er binnen het projectgebied nog intacte archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering aanwezig zijn, is eerder klein. Sinds de tweede helft van de 20ste eeuw en in de 21ste eeuw werden op basis van luchtfotografische opnames verschillende versturende bodemingrepen herkend binnen het projectgebied. Hierdoor zullen eventueel aanwezige archeologische resten reeds grotendeels verstoord zijn, waardoor ze een deel van hun context hebben verloren en dus een lager potentieel op kennisvermeerdering hebben.

Eventueel binnen het terrein aanwezige archeologische resten kunnen bestaan uit grondsporen uit de metaaltijden en eventueel de Romeinse periode. De kans op de aanwezigheid van jongere resten is gering gezien de algemene ontwikkeling en geschiedenis van het projectgebied en de ruimere omgeving. Ook resten uit de steentijden worden niet verwacht binnen het projectgebied. Er zijn geen indicatoren die wijzen op de aanwezigheid van landschappelijke elementen die het terrein aantrekkelijker maakten voor menselijke exploitatie in deze periode.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

Op basis van de beschikbare plannen kan gesteld worden dat het eventueel aanwezige bodemarchief binnen een deel van het projectgebied allicht volledig zal verstoord worden. Elders zijn de bodemingrepen allicht beperkter, maar gezien het feit dat er zich binnen het projectgebied door de landschappelijke ontwikkeling van het terrein, geen beschermende dikke A-horizont heeft ontwikkeld,

zullen ook kleinere ingrepen allicht het bodemarchief plaatselijk verstoren. De geplande werken hebben met andere woorden een negatieve impact op eventueel aanwezige archeologische resten binnen het projectgebied.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van het huidig beschikbare bronnenmateriaal kan besloten worden dat er voldoende informatie beschikbaar is om te kunnen concluderen dat het projectgebied een laag potentieel heeft op archeologische kenniswinst. Binnen het projectgebied vonden in de 20ste en 21ste eeuw verschillende bodemverstorende activiteiten plaats zoals blijkt uit de beschikbare luchtfotografische opnames van het terrein. Op basis van de landschappelijke en aardkundige gegevens kan gesteld worden dat het archeologische niveau zich niet diep onder het maaiveld, ter hoogte van de zandige C-horizont, bevindt. Hierdoor is de impact van werkzaamheden, die gedurende de laatste 70 jaar binnen het projectgebied plaatsvonden, op eventueel aanwezige archeologische resten, allicht groot.

Gezien de kans klein is dat er zich binnen het projectgebied archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering bevinden, raden we aan geen bijkomende onderzoeken uit te voeren in het kader van de geplande werken gekoppeld aan de verkavelingsaanvraag. De kosten voor bijkomende onderzoeken wegen naar onze mening niet op tegen de baten van bijkomende archeologische vooronderzoeken.

4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kon bepaald worden dat het projectgebied een laag potentieel tot kennisvermeerdering bezit omwille van de reeds aanwezige verstoringen van het terrein die voornamelijk vanaf de tweede helft van de 20ste en in de 21ste eeuw plaatsvonden. Hierdoor kan gesteld worden dat, indien er toch nog archeologische resten binnen het terrein aanwezig zijn, deze een groot deel van hun context zijn verloren. Dit leidt tot een kennisverlies van eventueel nog aanwezige archeologische resten.

Dit neemt niet weg dat er geen archeologische resten binnen het projectgebied aanwezig kunnen zijn. Echter zouden deze een beperkte kenniswinst opleveren en in eerste instantie enkel een bijdrage kunnen leveren omtrent het feit of het terrein al dan niet werd gebruikt door mensen in een welbepaalde periode.

5. Programma van maatregelen

Er werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd, dat aangeeft dat er geen bijkomende maatregelen meer nodig geacht worden in het kader van de geplande werken. Al het

vooronderzoek dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed werd uitgevoerd.

De impact van de geplande werkzaamheden werd getoetst aan de gekende reeds verstoorte en reeds onderzochte zones, de gekende geologische, bodemkundige en ecologische kenmerken en de gekende archeologische en historische waarden (zie verslag van resultaten van het vooronderzoek).

Belangrijk in de afweging van de noodzaak voor verder vooronderzoek is de beperkte kans op het aantreffen van archeologische resten met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering ten gevolge van de reeds aanwezige verstoringen binnen het projectgebied, de ongunstige landschappelijke ligging en de beperkte oppervlakte van de onverstoorte bodemarchief.

Naar aanleiding hiervan zijn geen verdere maatregelen vereist. Daarom wordt geen programma van maatregelen opgemaakt. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering.

De afweging of verder vooronderzoek noodzakelijk is, gebeurt op volgende wijze:

Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- *de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven*

Hoewel niet kon aangetoond worden dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden, kon wel voldoende worden aangetoond dat de kans op het aantreffen van archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering klein is ten gevolge van verstoringen op het terrein en de ongunstige landschappelijke ligging.

- *een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen*

Gezien het ontbreken van mogelijke archeologische resten met een hoog potentieel aan kennisvermeerdering dienen geen verdere maatregelen genomen te worden.

- *een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken*

Er dient geen archeologische opgraving plaats te vinden in het projectgebied.

- *een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken*

Er dient geen plan van aanpak gemaakt te worden voor een eventueel behoud in situ.

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kunnen we besluiten dat er voldoende informatie is gegenereerd om een te bekrachtigen archeologienota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering aantoont.